

Edmond Rostand
Cyrano de Bergerac – junačka
komedija u pet činova u stihovima
Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku
Premijera: 11. 5. 2005.
Redatelj: Zlatko Sviben

IVAN TROJAN

PROKLETSTVO ZATOMLJENE LJUBAVI

PREMIJERE

PORTRET

FESTIVALI

RAZGOVOR S

POVOJOM

OBILJETNICE

AKTUALNOSTI

VOVA

HISTORIJE

MEDIJ

TRUPA

NOVA PRILEVODI

NOVE KLUGE

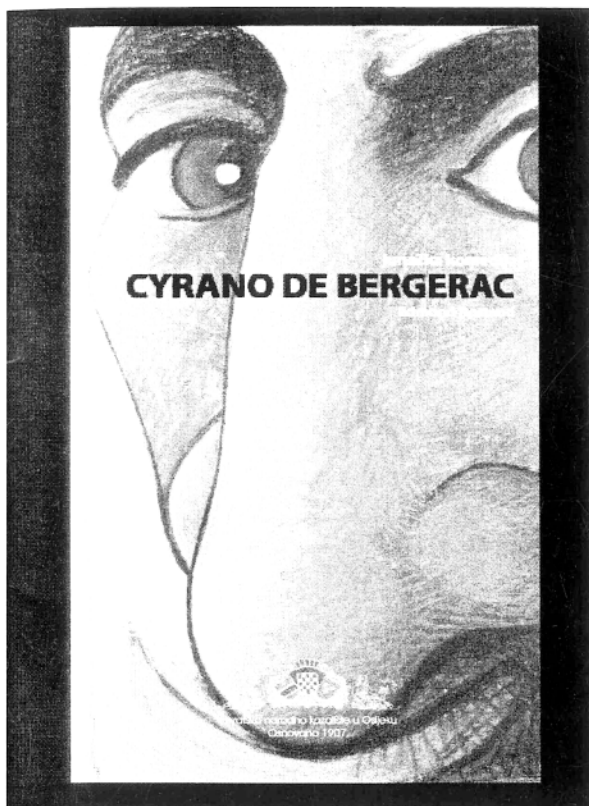
DRAME

Uprizorenjem *Cyrana de Bergeraca* osječki dramski ansambl Hrvatskog narodnog kazališta zaključuje 98. kazališnu sezonu. Točno deset godina prije prve predstave na pozornici osječkog kazališta, Rostandova je junačka komedija praižvedena u Parizu u kazalištu "Porte-Saint-Martin", točnije 28. prosinca 1897. godine. Prvak scene tada bijaše Coquelin (i sam je surađivao na tekstu, a mnogi kritičari tvrde da je *Cyrano* baš za njega pisan). Slijedi slavni niz: Piat, Weber, Dux, Noël, Jacobi, Huster... U nas: Fijan, Strozzi, Pavić, Cilić, Afrić, Maričić, Nadarević, Pleština te na kraju niza – Krešimir Mikić. U bliskoj prošlosti na hrvatskim daskama *Cyrano de Bergerac* igran je u studenom 2000. godine u splitskom HNK-u u režiji slovenskog redatelja Tomija Janežiča s Milanom Pleštinom u naslovnoj ulozi, dok je nedavno na pozornici "Male scene" u režiji Ivce Šimića uprizorena adaptacija *Cyrana* Joa Roetsa (umjetnički direktor antverpenskog kazališta "Laika", poznat upravo po adaptacijama klasika) prilagođena mladoj publici. Ta dva uprizorenja nemaju posebnih poveznica sa Svibenovim *Cyranom*. U Splitu predstavu nosi samo šest glumaca, što iziskuje radikalno kraćenje Rostandova teksta, a što u Osijeku, vidjet ćemo, nije bio slučaj. Jedina sprega osječkog *Cyrana* i onog na "Maloj sceni" nalazi se u liku Christiana de Neuvillettea. Naime, u oba uprizorenja glumi ga mladi Ivan Glowatzky.

Uz spomenute Krešimira Mikića u ulozi *Cyrana de Bergeraca* i Ivana Glowatzky u ulozi Christiana de Ne-

uvillettea, u osječkom HNK-u Roksanu je igrala Olga Pakalović, Grofa de Guichea Darko Milas, Ragueneaua Davor Panić, Le Breta Nikša Butijer, Carbon de Castel-Jaloux Milenko Ognjenović itd. Za istaknuti je prvi nastup studenata drugog semestra novoutemeljenog studija Glume i lutkarstva pri Umjetničkoj akademiji u Osijeku koje je redatelj, a ujedno i profesor na Umjetničkoj akademiji, uključio u rad na daskama profesionalnog kazališta želeći ih čim prije privići na tegobe i radosti koje ih čekaju u kasnijem profesionalnom životu (princip škole kao teatra). Uz cjelokupan dramski ansambl i studente, u predstavi sudjeluju i gosti iz osječkog opernog ansambla te glazbenici. Mnoštvo struktura koje je redatelj Zlatko Sviben morao usustaviti. U tome mu je pomagala dramaturginja i asistentica režije Marijana Fumić, scenografiju potpisuje Drago Turina, kostimografiju Katarina Radošević Galić, dok se glazbom bavio Igor Valeri.

Junačka komedija u stihovima odigrava se u pet činova. Prva četiri čina odvijaju se 1640., dok je peti čin smješten u 1655. godinu. Priča je poznata, a redateljska, odnosno dramaturgijska interpretacija, nenametljiva. Stoga navedimo upečatljive dionice, one koje čine osovinu predstave. Prvi čin započinje predstavom u burgonjskoj palači (istovjetan je i dramski prostor) i upravo iz razloga što dramaturška preradba uzima u obzir sve autorove napomene dolazimo do predstave u predstavi. Dramski svijet konstruiran je na način da tijekom prvog

čina možemo govoriti i o pojmu totalnog teatra u kojem glumci, zauzimajući mjesta u ložama i parteru, glume publiku. Doduše, neke sasvim druge predstave. One koja se odvija unutar prvog čina predstave *Cyrano de Bergerac*.

Od trenutka kada u četvrtoj sceni prvog čina iz publike Krešimir Mikić u ulogu Cyrana naprasno upada na pozornicu, ne mogu zamisliti nikog drugog tko bi bolje vanjšinom pristajao liku. Visina, mršavost, oštrina crta lica, sposobnost da mu u svakom trenutku oči bljesnu fanatizmom i, što sam zaboravio, a da – nos! Nos kojem su nepotrebne ikakve korekcije da bi izgledao *cyranovski*. No, ono čime je Mikić potvrdio za mene status najboljeg hrvatskog glumca mlade generacije jest upravo sposobnost uvjeravanja u svoju istinu o liku, ili ako hoćete, istinu svoga lika. Zamislite težinu situacije u kojoj morate nagnati publiku na poistovjećivanje s likom tragičnog ljubavnika u komičnom obličju kojem ponajviše pridonosi ogroman, a usto još i ružan – nos ("perjanica"). Mikićev Cyrano ni u jednom trenutku nije isprazan i patetičan usljed silne obvezne teatralnosti. Transformacija iz vulkanski histeričnog i nasilnog vojnika spremnog na svadu i dvboj u svakom času u nesretno zaljub-

EDMOND ROSTAND

CYRANO DE BERGERAC

Junačka komedija u pet činova u stihovima

Pratizvedena u Parizu, u kazalištu Porte-Saint-Martin 28. prosinca 1897.

Prilagodba teksta prema prijevodima Milana DIMOVIĆA i Ivana KIŠANJA

Prevoditelj Ivan KUSAJ prijevodi Cyrana posvećuje ocu svom, Jakšu KIŠANJU, pisciniku, poznome piscu i dramatičaru – intendantu Hrvatskoga državnog kazališta u Osijeku 1942-1944. godine.

Režiser Zlatko SVIBEN
 Dramaturginja i asistenta režije Marijana FUMIĆ
 Scenograf Drago TURINA
 Kostimografkinja Katarina RADOŠEVIĆ GAIĆ
 Skladatelj Igor VALERI
 Suradnik za scenski govor Tomko LONZA
 Suradnica za scenski pokret Karija SIMUNIĆ
 Suradnik za mačevanje Sanjin KOVACIĆ
 Oblikovatelj svjetla Ivo NIŽIĆ

OSOB E

Cirspulci

CYRANO DE BERGERAC Krešimir MIKIĆ
 CHRISTIAN DE NEUVILLETTÉ Ivan GLOWATZKY
 GROF DE GUCHE Đurko MIHAS
 RAGUINEAU Davor PANIĆ
 LE BRET Nikša BUTIHER
 CARBON DE CASTEL-JALOUX Milenko OGNJENOVIC
 KADETI Mladen VUJČIĆ*
 Jadran GRUBIŠIĆ*
 Hrvoje PERC*

LIGNIERE

VIKONT DE VALERI

PRVI MARKIZ

DRUGI MARKIZ

MONTFLEURY

BELLEROSE

CUIGY

MUSKETIR

VRATAR

MILADIĆ

Marija RADE
 Augustin HALAS
 Ivica LUČIĆ
 Radoslav SPITZMÜLLER
 Nenad TUDAKOVIĆ
 Majkl MIKOLIĆ*
 Tomislav BUNDIĆ*
 Hrvoje PERC*
 Ljiljana KRIČKA MITROVIĆ
 Jasna ODORČIĆ
 Tomko LONZA
 Majkl MIKOLIĆ*
 Nina BENOVIĆ*
 Marta BOLJAN*
 Augustin HALAS
 Hrvoje PERC*
 Nenad TUDAKOVIĆ
 Mario RADE

DŽEPAR Ivica LUČIĆ / Augustin HALAS
 STRAŽAR Tomislav BUNDIĆ*
 BERTRANDOU, svirač Todor SUCALA
 KAPUCIN Augustin HALAS / Ivica LUČIĆ
 GLAZBENICI Igor VALERI
 Todor SUCALA
 Ivan PAUNA
 PIJESNICI Mario RADE
 Augustin HALAS
 Ivica LUČIĆ
 Radoslav SPITZMÜLLER
 Nenad TUDAKOVIĆ
 ŠEGRT Majkl MIKOLIĆ* / Jadran GRUBIŠIĆ*
 DJEČAK Borna BRTAN

Cirspulci i gostodjci

ROKSANA Olga PAKALOVIĆ
 SESTRA MARTA Marta BOLJAN* / Tamara KUČINOVIĆ*
 LIZA Jasna ODORČIĆ
 MAJKA MARGARETA Ana STANOJEVIĆ
 GRADANKA Jasna ODORČIĆ
 PRATILJA Lidija FLORIJAN
 SESTRA CLAIRE Lidija FLORIJAN
 PAŽEVI Marta BOLJAN*
 Nina BENOVIĆ*
 KAČIPERKE Tamara KUČINOVIĆ*
 Ivana SOLDO*
 Aja KOBE*
 Mirela MATOŠEVIĆ*
 SUBRETE Nina BENOVIĆ*
 Ivana SOLDO*
 PRODAVAČICA Ljiljana KRIČKA MITROVIĆ

GLUMAČKA DRUŽINA

Jadran GRUBIŠIĆ*, Mladen VUJČIĆ*, Majkl MIKOLIĆ*, Tomislav BUNDIĆ*,
 Hrvoje PERC*, Ivana SOLDO*, Nina BENOVIĆ*, Tamara KUČINOVIĆ*,
 Marta BOLJAN*, Mirela MATOŠEVIĆ*, Aja KOBE*

GLASOVI U KAZALIŠTU

Radoslav SPITZMÜLLER, Mladen VUJČIĆ*, Jadran GRUBIŠIĆ*, Tomislav BUNDIĆ*,
 Ljiljana KRIČKA MITROVIĆ, Jasna ODORČIĆ, Tomko LONZA, Majkl MIKOLIĆ*,
 Nina BENOVIĆ*, Marta BOLJAN*, Augustin HALAS, Hrvoje PERC*,
 Nenad TUDAKOVIĆ, Mario RADE

Prva se četiri čina događaju 1640. peti - 1655. godine.

* Polaznici studija Glume i lutkarstva na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

PREMIJERE

PORTRETI
FESTIVALI

RAZGOVOR I
POVODOM

DELETNICE
ACTUALNOSTI

VOĐA E. Rostand, *Cyrano de Bergerac*, HNK Osijek, Olga Pakalović, Krešimir Mikić

HISTORIJS

MEDJI
TEORIJA
NOVI PISUJENI
NOVE NULET
DRAME

ljenog pjesnika svjesnog svoje tjelesne nagrđenosti odigrana je na način da se ni u jednom trenutku ne čini neprirodnom i navučenom.

Jedina koja je uspjela supostojati s Mikićem na sceni bila je upravo Olga Pakalović. Roksana je djevojka za koju vrijedi umrijeti. Kako taj dramski lik približiti suvremenom gledatelju? Čime je zaludila trojicu tako različitih muškaraca? Nagrđenog lica, ali bogatog duhom Cyrana, ljepuškastog, ali priglupog Christiana te pronicljivog i odmjerenog (ali ne i u Roksaninom prisustvu) grofa de Guichea. Četvoricu – ako ubrojimo i mene. Upravo zahtjevnim izmjenama maski i lica očarala je glavne dramske likove, ali i publiku. Maski koje navlači približavajući se svakom od spomenute trojice igrajući se s njima, tjerajući ih na igru po njezinim pravilima sve dok joj one ne spadnu odnesene vjhorom istinske ljubavi. Ljubavi koja se konačno ne zagledava u izvanjsko. I tek tada je primjetno – lice. Lice koje ne uspijeva zatomiti suze u trenutku kada shvaća tragičnost i paradoksalnost svoje sudbine.

Darko Milas nas je već toliko puta navikao na iznimnu profesionalnost kojom prilazi svakoj svojoj ulozi. U toj maniri odigran je i grof de Guiche. Bez pretjeranih i nepotrebnih afektiranja kao da je i sam svjestan svoje podređenosti u pristupu Roksani u odnosu na Christiana, ali i Cyrana. Ivan Glowatzky na trenutke na pravilan način utjelovljuje tragikomičnost lika Christiana de Neuvillettea, posebice kada uloga od njega zahtijeva prikaz osobe koja prilazi ljubljenoj, no usljed limitiranosti inteligencije, nemogućnosti iskazivanja osjećaja riječima te prevelikog htijenja i uzbuđenja, ne uspijeva izustiti išta suvislo čime bi se i duhom, a ne samo tjelesnom privlačnošću, približio Roksani. No, istodobno, ipak su primjetne sitne manjkavosti u izvedbi vezane ponajprije uz kretnje i govorenje koje su često odveć mehaničke i hladne na mjestima gdje to dramska situacija ne zahtijeva.

Kostimi Katarine Radošević Galić ne samo što nas uvode u vrijeme sredine 17. stoljeća već ocrtavaju unutrašnju strukturu svakog dramskog lika. Bez izgovorene

E. Rostand, *Cyrano de Bergerac*, HNK Osijek, Krešimir Mikić

riječi, bez scenske geste ili pokreta glumaca, a poznavajući Rostandov tekst, mogao bih raspodijeliti uloge baš kako je to i redatelj učinio. Svaki kostim svojim oblikom, količinom i rasporedom materijala ocrta temeljne karakterne osobine svakog pojedinog lika i uvelike pojednostavljuje posao glumcu. Rasvjeta (Josip Ružička) i oblikovanje svjetla (Ivo Nižić) su od izuzetne važnosti u središnjem dijelu uprizorenja kada podno balkona skriveni Cyrano svoje ljubavne stihove namijenjene Roksani suflira Christianu. I doista kako je i zamišljeno, Roksana ni u jednom trenutku nije u mogućnosti primijetiti skrivenog Cyrana. Sjena je raspoređena tako da se njome čak daje i prostora za neverbalne nesuglasice između Christiana i Cyrana koje Roksanimom oku ostaju skrivene, ali ne i publici. Igru svjetla i sjene omogućuju dva na trenutke sukobljena dramska lika kojim, kroz prolaženje tamnim, odnosno svijetlim dijelovima pozornice, čas naziremo samo figuru, a čas bivamo upoznati s njihovom nutrinom kroz "čitanje" grimasa na licu.

Dramski tekst *Cyrano de Bergerac* Edmonda Rostanda u nas je preveo Ivan Kušan na način da je iz Rostandova aleksandrinca, a težeći što većoj bliskosti s izvornikom, stvorio, pomalo začudan za našu tradiciju, stih od trinaest slogova ne poštujući pravilnost cezure. Time je Kušan uvelike osuvremenio dramski tekst, no možda ga i isuviše približio proznom izražaju. Tako se bar činilo redatelju Zlatku Svibenu i dramaturginji Marijani Fumić pa su u obzir uzeli i dijelove (hvaljenog) starog srpskog prijevoda *Cyrana* Milana Dimovića te ga dramaturški prilagodili i preradili. Dimović je, za razliku od Kušana, aleksandrinac dosljedno prepjevao dvanaestercem s cezurom iza šestog sloga, čime izgovoren tekst zvuči mnogo arhaičnije, ali i pjevnije. Tekst u uprizorenju temeljen je upravo na ta dva prijevoda. Ipak začudno zvuči i izgleda kada Mikić u ulozi Cyrana ničim izazvan u jednoj kratkoj dionici trećeg čina izgovara tekst u potpunosti na srpskom jeziku. Dakle, neprilagođen (kroatiziran) kao što se to činilo u dijelovima predstave, gdje se nije koristio Kušanov prijevod. Nisam sig-

PREMIJERE

PORTRETI

FESTIVALI

RAZGOVOR I

POVODOM

DELJIVICE

ANTJALOSTI

VOĐA

PROSTRONCI

MEDIJ

TEORIJA

NOVI PRIJEVODI

NOVE KULIGE

DRAME

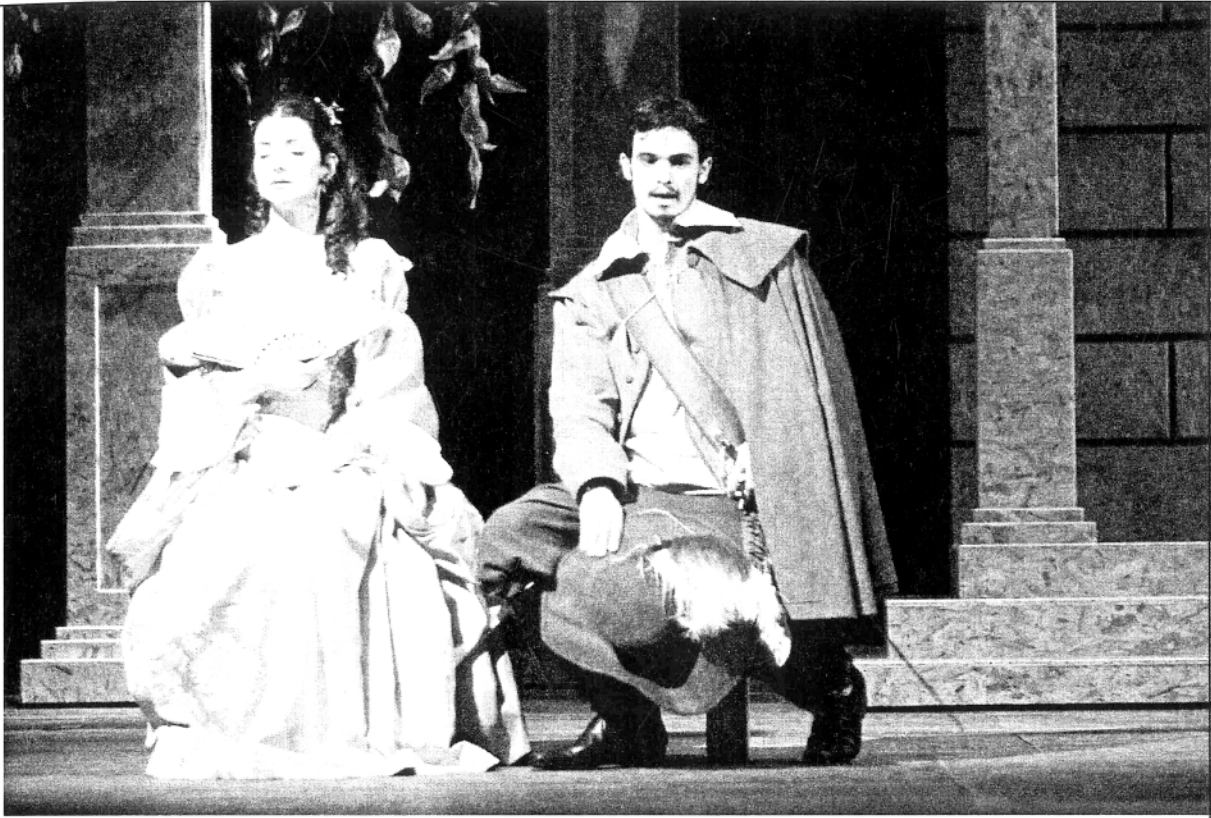

E. Rostand, *Cyrano de Bergerac*, HNK Osijek

uran što se time željelo postići. Smatram da bi predstava u potpunosti funkcionirala da se koristio samo Kušanov prijevod, isključujući bojazan kako bi junačku komediju u pet činova u stihovima pretvorio u proznu junačku komediju. Kušanovim prijevodom, zbog njegove bliskosti sa suvremenim jezikom, samo bi još više potencirali svezvremenske teme iz Rostandova dramskog teksta, pogotovo one koje su dotiču usamljenosti i nemogućnosti te neželjenosti izražavanja osjećaja. Usto ne bih htio posebno isticati težnju većine teatrologa za uporabom uvijek novih prijevoda tekstova zbog evolucije jezičnih iskaza na suvremenoj kazališnoj sceni koji je u očitom zaostatku. Uporabom i prilagodbom stranog teksta tome se nikako ne pridonosi.

Način na koji sam čitao Rostandov tekst mislim da je vrlo blizak Svibenovu čitanju. Naime, drago mi je što u prvi plan nije stavljena, mnogo puta zbrzano u kritici iskazivana, Rostandova satira na mačehinski odnos francuskog društva spram kazališne umjetnosti u 17.

stoljeću koje radije teži spektaklu nego kvaliteti kazališnih predstava. Zar da na osnovu prvih nekoliko scena u prvom činu u kojima se jedino nazire potvrda izrečenog donosimo takve zaključke? To ne bi imalo smisla. Uvijek sam smatrao da se u pozadini Rostandova dramskog teksta nalazi "antagonističko prijateljstvo", dramska replika s *Bistrim vitezom Don Quijoteom od Manche* slavnog Miguela de Cervantesa Saavedre. Sviben svojom dramskom prilagodbom (što se na trenutke može i nazreti iz jednog intervjua) postavlja Cyrana kao svojevrsan antipod Don Quijoteu pokušavajući preko dvije naizgled slične osobnosti, ponajprije po svojoj usamljenosti i otuđenosti, osuvremeniti tekst. Ako se prisjetite kako Cervantesova, tako i Rostandova teksta, bit će vam jasno da se na mnoge, pa čak i na potpuno suprotne načine do usamljenosti može doći. Osnovna dihotomija između Cyrana i Don Quijotea koja je posljedica različitih ostvaraja osamljenosti i koju je Sviben izrazito naglasio jest strah od iskazivanja osjećaja, posebice lju-

E. Rostand, *Cyrano de Bergerac*, HNK Osijek, Olga Pakalović, Ivan Glowatzky

bavi. Dok Don Quijote s tim nema nikakvih problema, Cyrano se i pred skorom smrt plaši Roxani iskazati svoju ljubav. Upravo nam strah od iskazane ljubavi, sučeljavanje s mogućim porazom, nesigurnost... i danas omogućuju potpuno suživljavanje s glavnim dramskim likovima, i baš uz pomoć straha Cyrano živi na kazališnim pozornicama već više od sto osam godina. Krešimir Mikić i Olga Pakalović zatiru rijetke nelogičnosti i slabe točke osječke izvedbe Cyrana de Bergeraca i iz tog razloga one nisu izrečene te uz Zlatka Svibena, "senkerovski" rečeno, pronicu u tajnu čuvanja kvalitete kazališnog proizvoda u uvjetima brze i lake pokvarljivosti. Na tome im hvala.

E. Rostand, *Cyrano de Bergerac*, HNK Osijek, Darko Milas